

# TIÉD A VÁROS!

AZ **ORCZY KULTÚRKERT EGYESÜLET** VÁROSVÉDŐ MUNKACSOPORTJÁNAK  
“**TANULJ A VÁROSTÓL**” CÍMŰ INGYENES VÁROSISMERETI SÉTAPROGRAMJA.



Sétálni mindig jó. Akár egyedül, akár csoportosan, vagy turistaként. Ezt mi is nagyon jól tudjuk, hisz évek óta hirdetjük városi sétáinkat. A Miénk a Ház! csapata eddig csak szervezett túrákat kínált, mostantól viszont tiéd lehet a város, akár egy egyéni séta keretében is!

Most neked kínálunk sétaútvonalakat, amelyeket privát módon élvezhetsz. Válassz egy kedvedre való útvonalat, töltsd le és nyomtasd ki vagy használd okostelefonodat, és már indulhatsz is! Nem kell előzetesen regisztrálni, nem kell a jó időjárásra várni, hanem akkor indulsz, amikor te szeretnéd. A séta ütemét is te diktárod, és ha szerencséd van, egy-két lépcsőház rejtett szépsége is feltárolhat, ha éppen a megfelelő pillanatban nyílik a bejárati kapu előtted. Házi házra haladva ismerheted meg egy-egy városrész történetét: a témát mi kínáljuk, az élményt magadnak szerzed.

Sétára fel, legyen a Tiéd a város!

A programot a Nemzeti Együttműködési Alap támogatta.



## EGY RÉGI IPARNEGYED NYOMAI A TERÉZVÁROSBAN



Terézváros a 18. században még nem volt összefüggően lakott terület. A szántó- és mezőgazdasági művelés alatt álló földeket szerutak tagolták, amelyek nyomvonalai sok helyen lényegében máig nem változott. Elszórva egy-egy majorság épült ki, amelyek köré idővel egyre több ház épült, és a század végére a Felső külvárosnak nevezett városrész olyan népes lett, hogy 1777-ben úgy döntöttek, nevet is adnak neki: az uralkodó Mária Terézia után Terézvárosnak nevezték azt el. A 19. század közepétől a Terézváros lett a pesti városrész iparzóója és kereskedelmi központja. Ezt leginkább annak köszönhetjük, hogy 1846-ban a városrész szélén épült ki az ország első vasútvonala, ami igen kedvezően hatott az iparfejlődésre. Talán meglepően hangzik, de még a 19. század végén is több gyár és kisüzem működött a Terézvárosnak ezen a nyugati fertályán. Számos nyomot hagyva máig a kerület rész építészetében. Ha figyelmesen sétálnak, sok érdekességet fedezhetnek fel Terézváros ipari múltjából. Ehhez nyújt segítséget ez a kis sétafüzet. Induljunk hát, és fedezzük fel a 6. kerület ipari emlékeit!

*A sétát kezdje a Bajcsy-Zsilinszky út – Dessewffy utca sarkán.*

## 1. ÁLLOMÁS - BAJCSY ZSILINSZKY ENDRE ÚT 31.

### ULRICH B. J. ÉPÜLETGÉPÉSZETI GYÁR

Ezt a hatalmas épületet Baptist Johahannes Ulrich építette 1912-ben. Ő volt a magyar épületgépészeti iparág megteremtője. Az osztrák származású úriember 1884-ben indította el kereskedelmi lerakatát, majd a 20. század első évtizedében megépítette áruházát is. Ez utóbbi épülete előtt áll most. Az óriási vaskapuk mögött (ezek főleg a Dessewffy utcai oldalon láthatóak) raktárak, irodák és a bemutatótermek nyíltak. Árjegyzéke szerint: „Mindennemű csövek, légszesz-, víz- és gőzvezetési felszerelések, szerszámok és műszaki cikkek raktára” működött az akkor nevén Váci körúton álló házban. Az üzemben horgonyzott, nikkelezett vagy éppen krómozott szerelvényeket, fajszerelvényeket, piszoárokat, kádakat, fémkeretes, több oldalról vízugarat spriccelő zuhanykabinokat, mosdókagylókat, fali vízcsapokat, stb készítettek. Mindezt korának elegáns stílusában. A gyártmányok szemléltetésére állandó kiállítást tartott fenn áruházában, ahol életszerűen berendezve láthatta az adott terméket a vásárló. Az Ulrich cég a szakma szempontjából egyedülálló árjegyzék katalógust adott ki, amiben az elképzelhető összes berendezés és csőféleség megtalálható volt. Minden termékről szemléletes rajz is készült litográfiai eljárással.

*Haladjon tovább a Dessewffy utcában, és a 6-os szám előtt álljon meg!*



## 2. ÁLLOMÁS - DESSEWFFY UTCA 6.

### SINGER ADOLF PÉNZINTÉZETI ÉS ÜZLETI KÖNYVEK GYÁRA

A ház homlokzatán máig olvasható a Singer Adolf könyvkötészet, a Vonalzó intézet és az Üzleti könyvgyár felirat. 1927-ben így méltatták a vállalkozást: „A főnti cég gyártmányaival a magyar könyvkötőipar egyik nagyon tekintélyes reprezentánsa. A cég specialitása a különféle vonalzott papírok gyártása, amelyből nagy raktárt tart.” Az üzletet Singer Adolfné alapította az 1880-as években. Eleinte a mai Bajcsy Zsilinszky Endre út 19. szám alatt működött az üzem, majd 1908-ban Ágoston Emil tervei alapján megépült a ma is látható Dessewffy utcai ház, udvarán és földszintjén a kötészet helyiségeivel. A homlokzaton látható reliefek is kapcsolódnak a ház rendeltetéséhez: a bal oldali az ipart, a jobb oldali a művészetet allegorizálja. Mi is az a vonalzó intézet? Ez a munkafolyamat akkoriban a könyvkötészethez kapcsolódott. Az üzleti könyvek több lapon áthúzódó, rubrikás táblázatainak vonalilleszkedését a kötés előtt külön munkafolyammal kellett biztosítani a pontos illesztéssel, és az ívek egyenként történő hajtogatásával. A Singer cég fő termékei ugyanis azok a piros, szürke vonalazású pénztárkönyvek voltak, amelyek lényegében a számítógép elterjedéséig használatosak maradtak.

*Innen sétáljon tovább a Dessewffy utcában, a Nagymező utcában forduljon jobbra, és az első keresztutcán, a Zichy Jenő utcán bal kézre találja a 32-es számú házat.*



### 3. ÁLLOMÁS - ZICHY JENŐ UTCA 32.

#### HIMMLER JAKAB MŰASZTALOS

1927-ben készült el ez az épület, Himmler Jakab tulajdonaként, aki az 1920-as évek egyik meghatározó műbútorasztalos volt. (A korban összesen 37 asztalos mestert, illetve céget tömörített a szakma ipartestülete.) Himmlerék gyártották például a Hajós Alfréd tervezte, Andrassy úti szállodabérlőház bútorzatát (ma Andrassy Hotel). A Himmler család a 2. világháború után aktív közéleti szerepet is vállalt: Jakab az ÁVÓ-nak dolgozott, testvére, Márton a háborús bűnösök elfogásában segédkezett.

*Menjen tovább a Zichy utcában a Jókai utcáig, majd induljon el a Nyugati pályaudvar irányába, balra fordulván. Az utca végéhez közeleltvén, a 34-es számú ház előtt álljon meg, illetve, ha lehetősége van rá, menjen be az udvarra.*



### 4. ÁLLOMÁS - JÓKAI UTCA 34.

#### BAJCSY ZSILINSZKY ÚT 57-59. – SCHLICK IGNÁC-FÉLE VASÖNTÖDE

Egy nagy gyárterület kis épületéhez érkezett. Ha sikerül bejutnia a kapun, és keresztül megy az épület udvarán, egy igazi gyárterületen, Schlick Ignác egykori vasöntödéjének a területén találja magát. Eredetileg a gyár épületeit a kor neves műépítésze, Feszli Frigyes készítette. Schlick a hazai vasöntés nagymestere volt. Készített kandelábereket, építészeti öntvényeket (az Operaház és a Bazilika tetőszerkezetét, a Nyugati pályaudvar függönyfalát, stb), szobrokat öntött (Széchenyi téri Deák szobor), de hidakat, sőt, villamos kocsikat is. Ha megtalálja az udvar túloldalán a kijáratot, a Bajcsy Zsilinszky út 57-es számú ház kapuján fog kijutni. Figyelje a homlokzat két szélén a kissé idegenül ható fogaskerekes, kalapácsos reliefeket. Ez a Bajcsy utcai épületrész is a gyárhoz tartozott, az irodaépület volt. A szomszédos 59-es számú ház telke is a vasöntödéhez tartozott egykor. Ennek a háznak az udvarán mai napig áll egy régi gyáracsarnok, melyet a szocializmus időszakában a Csepel Művek használt.

*Amennyiben sikerült a Bajcsy Zsilinszky utca 57-en keresztül kijutni a gyárterületről, akkor induljon el a Bajcsyn a kezdő helyszín irányába. (Amennyiben nem, ez esetben a Jókai utcáról a Podmaniczky-n visszaérkezhet a Bajcsyra.) A Hajós utcánál forduljon balra, és sétáljon el a 41-es házzáig.*



## 5. ÁLLOMÁS - HAJÓS UTCA 41.

### TLACH ÉS KEIL RÉZMŰVEINEK RAKTÁRA

A cseh Vincenz Tlach és Vincenz Klein 1809-ben hozta létre üzleti társulását Troppauban (ma Opava). Az országban elsőként ők gyártottak hengerelt, valamint horgonyzott vaslemezeket, és az elsők között alkalmazták a réz és cink feldolgozásának technológiáját is. Számos helyen, így Magyarországon is fióktelepet létesítettek. Azonban a cégnek ehhez, a Hajós utca 41-es számú épülethez semmi köze nincs. Akkor miért szerepel mégis itt a nevük? A házat a Finger és Fia nevű vállalkozás építette, amely Osram villanylámpák, és egyéb műszaki cikkek kereskedésével foglalkozott, illetve fémáru ügynökként is jegyezték őket. A 20. század legelején ők vették át a Tlach és Keil cég budapesti fiókját. Ekkor építették fel ezt a Hajós utcai épületet, ami 1903-ra készült el (lágymányosi) Fischer József és Scheer Izidor tervei alapján. A folytonosság, és a jól csengő reklám kedvéért a Tlach és Klei cégnevet ugyanúgy kiírták a homlokzatra, mint a saját nevüket (Finger és Fia). Az már más kérdés, hogy ez utóbbi a betűket időközben levették a ház faláról. Nyomai a közel-múltban lezajlott felújításig láthatóak voltak a bejárati kapu felett középen. Az épület udvarán, a földszinten alakították ki a cég irodáit, a főnök szobáját, a boltot, a raktárhelyiségeket. Hátról az istállót és a kocsiszínt. Fingerék vörös- és sárgarézt lemezek árusítása mellett ócska rezeket is felvásároltak. A két világháború közötti időszakban a főváros első számú alumínium kereskedőivé léptek elő, és az 1930-as években divatos alu-öntvény, a fredál forgalmazói is ők voltak.



Sétánk itt véget ért. Köszönjük, hogy velünk sétált.

Fedezze fel Budapest szépségeit többi ingyenes sétánkon vagy várjuk szervezett túráinkon.

Tanuljunk a várostól! Legyen a miénk minden ház!

[www.mienkahaz.hu](http://www.mienkahaz.hu)